

*Ljubitelju domačih zgodob-
ničarstev, gospod, mestec, Zupa: Ku.
Fran Vohovnik
Lovo Zupa,
30/5 94.*

PROGRAMM

DES

K. K. STAATS-REALGYMNASIUMS

IN

KRAINBURG

VERÖFFENTLICHT AM SCHLUSSE DES SCHULJAHRES

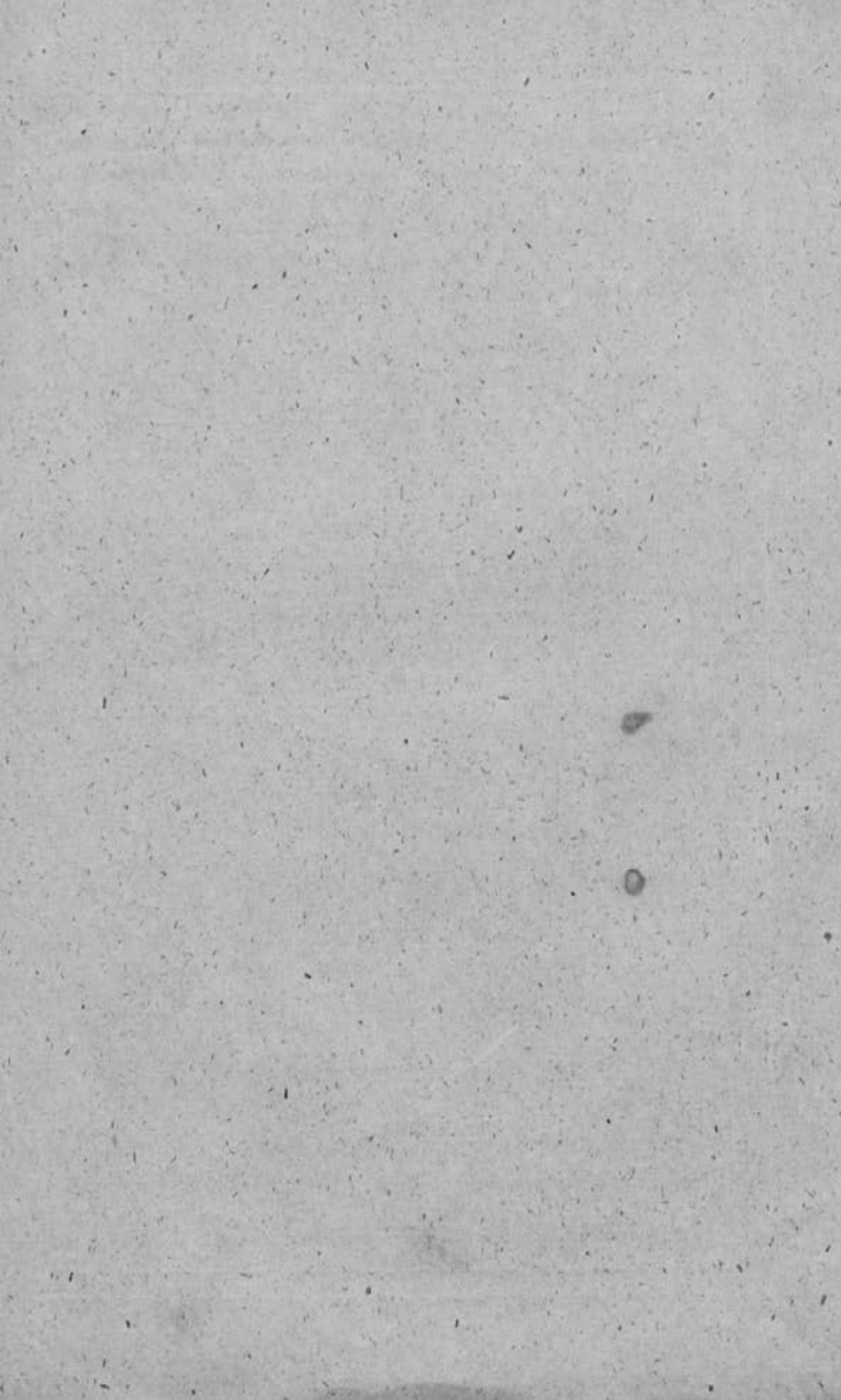
1874.

KRAINBURG 1874.

DRUCK VON IGN. V. KLEINMAYR & FED. BAMBERG, LAIBACH.

VERLAG DES K. K. GYMNASIUMS.

PROGRAMM

DES

K. K. STAATS-REALGYMNASIUMS

IN

KRAINBURG

VERÖFFENTLICHT AM SCHLUSSE DES SCHULJAHRES

1874.

KRAINBURG 1874.

DRUCK VON IGN. V. KLEINMAYR & FED. BAMBERG, LAIBACH.

VERLAG DES K. K. GYMNASIUMS.

Črtice iz življenja dveh kranjskih rojakov.*

Ni slavohlepnost to, če se ponášamo s tistimi svojimi rojaki, ki so živeli domovini v čast in v prid, le dolžnost naša je, da ne pozabljamó njihovih blagih dejanj. Odlični rojaki so odrastajoči domači mladini vzor, kazalec so jej opominjajoč: Glejte, hodite po naših stopinjah in poslavili bote kedaj svoj rod tudi vi; živeli niste zastonj, ker bili ste domovini v blagor ter človeštvu.

V naslednjem spisu sem namenjen dva taka rojaka mladini ponuditi v ogledalo. Niste še splošno znani tu pri nas njuni imeni, vendar pa sta moža dobrotnika taka, da je po njuni pomoči dospel do sreče izobraženega in visocega stanu marsikteri domačin, ki bi bil brez nju morebiti v skromnem zatišji preživljal vse svoje dneve.

Ta dva naša rojaka sta župnik Luka Knafelj in dr. Ferdinand Zupančič.

Luka Knafelj (Knaffel).

Luka Knafeljevo ime je odzvenelo v ožih mejah domovine naše že davno, pač pa je pogostoma v ustih tistim kranjskim ro-

* Viri. Tiskani: Dr. Ferdinand Suppantšmitsch, Die Lucas Knaffel'sche Wiener Universitäts-Stiftung, Wien 1862. Juristische Blätter, Wien 1873, Nr. 52. (Ponatisnjeno v „Laibacher Zeitung“ 1874, Nr. 12.) Novice 1851, list 22. Danica 1864, lista 17 in 20. Slovenski Narod 1873, št. 299. Slovenec 1874, št. 1, 5. in 9. Sledeči P. T. gospodje: Župnik radoljski Josip Bononi, administrator svetogorski Simon Kosmač, dež. poslanec in breznjski župnik Lovro Pintar, stolni prošt ljubljanski dr. Janez Zlat. Pogačar, dvorni ter sodnijski advokat na Dunaji dr. Ferdinand Pogačnik, župnik mošnjiški Jan Sajevec, župnik grajski Anton Umek in gimnazijski profesor na Reki Ivan Zupan.

jakom, ki se na dunajskih viših šolah pripravljajo za učenštvo, uče pravoslovja in zdravništva. Daleč od skrbečega materinega očesa brez zadostne denarne pomoči je težavno bivanje; o takih britkih preživetih urah ti ve pripovedovati večidel vsak teh nadejanih sinov domačije naše. Koliko stroškov namreč zahteva veliko mesto, kako redkim učečim se pa je dostojne vsestranske podpore. Vsem tem je ime Luka Knafelj tolažilo, ker ustanovitelj je ta mož študentom, ki so odmenjene vseučilišnikom iz Kranjske.¹

Luka Knafelj, župnik v Gross-Russbachu pod hribom Manhartom na Spodnje-avstrijskem,² polajšal je za vedne čase težavni stan kranjskim študentom s tem, da je študentske ustanovil štirim mladeničem iz naše dežele.³

Knafeljevo dotično vstanovno pismo je tedaj za našo deželo in izobrazujočo se mladino našo važnosti tako posebne, da naj sledi tu od besede do besede, kakor je je priobčil 6. novembra 1676 po samem Knafelji postavljeni testamentni eksekutor njegov dr. Jurij Bohinjec (Wohiniz).⁴

„In den Rahmen der allerheiligsten unzertheilten Dreyfaltigkeit, Gott des Vaters, Sohns und heiligen Geistes Amen. Befenne und urkunde hiemit Jedermänniglich Ich Georg Wohiniz AA. LL. Philosophiae ac V. J. Doctor Hof- und Gerichtsadvocat Codicis Professor ordinarius⁵ wienerischen Bisthums⁶ Consistorialrath, und derzeit einer löbl. uralten wienerischen⁷ Univerſität Rector Magnificus: Als Wehl. des Wohlerrwürdigen⁸ in Gott geistlichen auch hochgelehrten⁹ Herrn

¹ Ni nemogoče, da bodo sčasoma te študentske dobivali razun dunajskih tudi vseučilišniki drugih mest s tehniški vred. Še celo gimnazijskim učencem, na Kranjskem rojenim, naj se že uče na Dunaji ali pa tudi po kranjskih gimnazijah, utegnejo kedaj priti v last. Tako meni (gl. Stiftbrief in R. Kinks Geschichte der wiener Universität) dr. Ferd. Pogačnik. Leta 1851 se je prof. Kopač trudil nakloniti vsaj nekatere teh študentskih graških pravoslovcev, toda brez uspeha. Glej „Novice“ 1851, st. 107. — ² Da je to bil Luka Knafelj, pravi dr. Ferd. Zupančič v svoji brošuri (št. 2), razvidno je iz aktov, ki so mu bili došli; drugega zanesljivega o Knafelji pa Zupančič pozvedeti ni mogel ničesa. — ³ Kako so se pomnoževale pozneje te štiri začetne vstanove, gl. dr. Zupančič, st. 6 in v tem spisu st. 15 op. 1 in st. 16. — ⁴ Gl. Zupančič, st. 18, 19 in 20.

Različna pisava Knafeljevega vstanovnega pisma, ki ga hranjuje Lovro Knafelj v Doslovičah:

⁵ Ordinarius — ⁶ Bisthum — ⁷ Wienerischen — ⁸ Wohl-Errwürdigen — ⁹ Hochgelehrten

Lucas Knäffel's¹ Theologi Emeriti² und gewesten Pfarrers zu grossen Ruspach³ secl. Testaments⁴ Executor⁵ daß demnach wohlgedachter Herr Lucas Knäffel⁶ in besagten seinen⁷ Testament und letzten Willen⁸ vermög der⁹ von Wort zu Wort folgenden articulen und Punkten disponirt und mir anbefohlen anstatt seiner eine gottselige Stiftung und Foundation von seinen Hab und Gut so Ihme der gütige Gott durch seinen reichen Segen bescheret, Er Herr Knäffel¹⁰ auch durch sein Fleiß und Sparsamkeit erhalten, derzeit auf vier krainerische Knaben, dasselbige¹¹ desto füglich der Tugend und fleißiger Studieren obwarten¹² sollten aufzurichten, dazu¹³ er von seinen vorhandenen Mitteln geschafft: daß von Ihme erkaufes und bey St. Jacob liegendes Haus in der Stadt, wie auch einen zu Grinzing liegenden und wegen Viertausend Gulden executirten, auch in die possess gebrachten Freyhof von deren Einkommen¹⁴ man vor das erste der Köchin mit Nahmen Anna, die Ihme während der letzten¹⁵ Krankheit treulich gedienet, und aufgewartet, jährlich so lange sie lebt zu ihrer Unterhaltung hundert Gulden reichen, daß übrige aber der Einkommen¹⁶ in vier arme krainerische Studenten über die nothwendige Steuer und Bauunkosten¹⁷ der Proportion nach zu gleichen Theilen abtheilen sollte, wann¹⁸ es aber geschehen würde, daß die gemeldete Köchin sterben thäte, die benannt¹⁹ Hundert Gulden dem Stipendio zuwachsen, und der vorhandene Superintendent nach seiner Vorsichtigkeit zween andere Studenten aufnehmen²⁰ soll, und demnach auf dem Land²¹ die bona stabilia nicht allezeit gleiche Einkommen,²² auch mehrertheils (vornehmlich wo der²³ Weingartenbau vorhanden) weniger, als daß das darauffliegende Kapital tragen. Als hat er disponirt, daß man gemeldeten²⁴ Freyhoff verkaufen zu Geld machen, und dasselbe auf Interesse anwenden soll, so auch geschehen, und ist der Hof sammt noch einen gerichtlich ezequirten Weingarten um Viertausend Gulden Kauffschilling und fünfzig Thaler Leidkauf²⁵ und zwar mit Vorwissen und Consens der löblichen Univerfität verkauft worden. Davon nun Dreytausend Gulden bar²⁶ auf gewöhnliches Interesse fünf procento angelegt wor-

¹ Knäffel's — ² emeriti — ³ Ruspach — ⁴ Testaments — ⁵ Executor: —
⁶ Knäffel — ⁷ seinem — ⁸ Willen: — ⁹ deren — ¹⁰ Knäffel — ¹¹ daß selbige
 — ¹² abwarten — ¹³ darzu — ¹⁴ Einkommen — ¹⁵ Ihme in während letzten —
¹⁶ Einkommen — ¹⁷ Bau Unkosten — ¹⁸ wenn — ¹⁹ benannte — ²⁰ aufnehmen
 — ²¹ Lande — ²² Einkommen — ²³ die — ²⁴ gemelten — ²⁵ Leidkauf — ²⁶ paar.

den, daß übrige aber, so man an den Kauffschilling mehr empfangen der löbl. Universität wirklich verraitet worden. Bleibt nun hinfüran vor daß gemeldete¹ Stipendium daß gemeldete² Haus bey St. Jacob, und die anstatt des verkauften Hofes eingenommenen³ Dreytausend Gulden von dessen Einkommen⁴ und Interesse man der vorgemeldeten⁵ Köchin die jährlich vermachten⁶ Hundert Gulden, und was über Steuer und Baumkosten einzunehmen⁷ verbleibt denen vier armen Studenten der Proportion nach auszutheilen. Doch mit dem Haus dergestalten, daß ein Superintendentens dabey wegen seiner Mühewaltung in dem neugebauten Stock des Hauses das obere Zimmer sammt den dazu⁸ gehörigen Keller welches er Herr Knäffel⁹ allezeit in seinen allhierseyn bewohnet, und genossen, innen haben, und ohne Verraitung nutzen und gebrauchen solle. Wer aber diese Studenten aufnehmen¹⁰ soll, hat er vermöge seines Testaments verordnet, daß anstatt des ersten sein soll, sein eigener Better Andreas Mattheuschig¹¹ dieses Stipendium zu genießßen, so lang er lebt, den andern aber hat er benennt mein eigenen¹² Söhnlein Georgium Antonium Hilarium Wohiniz jetzo Poësius¹³ Studiosum (welchen Gott zu seiner Ehre und glori lange leben lasse) so lange er studiren wird, die Aufnehmung der andern zween aber, oder in eventum mehrer, hat er in die Discretion meiner als Superintendentis und künftiger meiner Successorum anheimgestellt,¹⁴ nach meinem Gutbedünken¹⁵ aufzunehmen.¹⁶ Und demnach diese seine Stiftung einig und allein dahin angesehen, Gottes Ehre zu befördern und um Heil und Seligkeit seiner Seele zu bitten: Also traget das Officium gratitudinis es ohne das vor sich, daß man um empfangene Gutthaten dem Gutthäter danken solle, Als disponiro und befehlene ich hiemit im Rahmen mehrmalen gedachten Herrn Knäffels¹⁷ seel. daß die aufgenommenen¹⁸ Studenten die dieses Stipendii theilhaftig seyn wollen, schuldig sein sollen für die Seele des verstorbenen Herrn Fundatoris alle heilige Sonntag des Jahres drey heilige Vater-unser und so viel Ave Maria sammt dem Credo zu der Ehre und Glori der allerheiligsten Dreyfaltigkeit andächtiglich¹⁹ zu beten, auch

¹ gemelte — ² gemelte — ³ eingenumbene — ⁴ Einkumben — ⁵ vorgemelten — ⁶ vermachte — ⁷ einzunehmen — ⁸ darzu — ⁹ Knäffel — ¹⁰ aufnehmen — ¹¹ Mattheuschig — ¹² eigen — ¹³ Poësius — ¹⁴ anheimbestellt — ¹⁵ Gutbedünken — ¹⁶ aufzunehmen — ¹⁷ Knäffel's — ¹⁸ aufgenommenen — ¹⁹ andächtiglich.

sich an den großen Festtagen¹ als Weihnachten, Ostern und Pfingsten und den Tag Allerheiligen mit der heiligen Beicht und Communion zu versehen, wie auch alle Jahre, an den Tag seiner Hinscheidung, oder Anniversarij² (welcher ist der 29. Juni) vor Ihme eine heilige Messe zu hören, und dabey einen Rosenkranz zu beten, wer nun dawider wissentlich handeln und diese Requisites nicht vollziehen³ oder sich sonst bösslich verhalten würde,⁴ der soll ipso facto daß Stipendium verlieren,⁵ und ein anderer dazu qualificirter an seiner Statt ersetzt werden. Da aber ich Doctor Wohiniz als erster und von dem Herrn Fundatore selbstn erküster Superintendentens nach dem Willen Gottes mit Tode abgehen würde,⁶ so solle Herr Rector Magnificus und Venerabile Consistorium der allhiefigen löbl. und uralten Universtät in Wien befugt sein, anstatt meiner einen andern Superintendenten ex Facultate Juridica, und zwar soviel möglich einen Doctorem der kranerischen Nation, weilen dieselbe besser die Subjecta der Studiosorum nationalium kennen können⁷ zu erwählen, und zu ersetzen. Welcher sodann die gehöriger Orten eingehende Zins und Einkommnissen⁸ der Foundation einnehmen,⁹ denen armen Studenten, wie oben gesagt, austheilen und dieselb nach dem Hohermeldeten Herrn Rectori Magnifico und Venerabili Consistorio wenigst alle zwei Jahre seine richtige Raitung thuen, die Mängel davon erwarten und zu recht erleitern,¹⁰ sonstn aber ob aliquam culpam oder negligentiam der Schaden an Ihme und seinen Erben Hab und Gut¹¹ gesucht gesucht werden sollte. Zu Urkund¹² dessen habe ich solche Stiftung auf Pergamen schreiben, und mit meiner Handschrift und Pertschaft verfertigen wollen.¹³ So geschehen in Wien den sechsten Novembris anno sechzehnhundert sechs und siebenzig.

L. S.¹⁴**Georgius Wohiniz** m. p.

J. V. Dr. p. t. Rector Magnificus.

Collationirt und ist dem im Archivo Universitatis verwahrlich aufbehaltenen Original-Stiftbrief gleichlautend.

Wien, den 22. März 1788.

L. S.

Joseph Strahl, Dr., m. p.Universitatis Syndicus et Notar.¹⁵

¹ Festtügen — ² Anniversarii — ³ vollziehen — ⁴ wurde — ⁵ verwürschen — ⁶ wurde — ⁷ löhnen — ⁸ Einkommnissen — ⁹ einnehmen — ¹⁰ erleitern — ¹¹ Gueth — ¹² Urkundt — ¹³ sollen — ¹⁴ L. S. pendens — ¹⁵ Kollationirt, und ist diese Abschrift mit der im Archive aufbewahrten Urschrift wörtlich gleichlautend. Wien den 28 September 1802. L. S. Georg Schmidlein m. p. Units. Synd. et not.

To torej ta vsej deželi naši imenitna listina.

Res da je za učence kranjske dožele, posebno še za Gorenjce, po blagih dobrotnikih mladinih toliko štipendij vravnanih, kakor jih primeroma zna biti nima nobena druga kronovina; a Knafeljevi vstanovi, kot je današnji njen stan in bo zanesljivo njeno vedno večje naraščanje v prihodnje, devlje se v sorodno vrsto le še škof Anton Alojzij Wolfovo Alojzijevisče v Ljubljani.

Ker je ime Knafelj nam odvažno tako, vsilovalo se bo nehoté marsikomu vprašanje: kje je bil rojen ta ljudomili mož in kedaj?

Dognano je to, da je bil Luka Knafelj rojen na Kranjskem, ker mrtvaška knjiga v Gross-Russbachu ga zove „natione Carniolus“.¹ Vrh stopnjic russbaškega župniškega poslopja so znakovana na deski vsa imena tamošnjih dosedanjih župnikov in tudi tu je še sedaj na svojem mestu zapisan „Lucas Knaffel, Carniolus.“

Rojen bi pa Knafelj utegnil biti leta 1620² in sicer, po krstnem imenu soditi, krog sv. Lukeža v jeseni.

Kje na Kranjskem bi bil Knafelj tedaj rojen?

To se z zgodovinsko neovrgljivostjo za sedaj povedati ne more. Soditi vendar bi se smelo, da je bil Gorenjec in sicer iz tadanje radoljiške, pozneje rodinjske ter sedanje brezniške župnije, rojen v vasi „Dosloviče“³ zvaní. V Doslovičah namreč stoji še dandanes kmetiška hiša „pri Knafeljnu“⁴ in rodovina v njej, kar se pri starejih hišah rado godi, piše se z istim imenom „Knafelj“ še danes.

Ali bi bilo mogoče razlogov dobiti za tako mnenje?

Poprimimo se, oprti celo na nekatera pisma, v vtrditev temu ustnega poročila,⁵ ki živi še dandanes v Knafeljevi rodovini in v okolici drugod; in pravljice tudi, ki ni sicer pristna sestra, vendar pa zgodovini vselej pripravljena spremljevalka.

¹ Gl. st. 12. — ² Gl. st. 12. — ³ Le Smokuč bi se poleg Doslovič utegnil kedaj L. Knafeljeva rojstna vas imenovati. Prim. opazko 5. — ⁴ Pri Knafelji je od starih časov že cela zemlja. — ⁵ To ustno poročilo se tudi na nekatera važna pisma oslanja. V Doslovičah pri Knafelji imajo namreč hranjen naslednji rodovinski list: a) Lovro Knafelj („Knaffel“) 1. avgusta 1795 v Doslovičah rojen in na Rodinah krščen; b) Matej Franjo Knafelj („Knafelj“) Lovrov oče, 1. novembra 1762 v Doslovičah rojen in v Radoljici krščen; c) Matej Knafelj („Knafelj“), Matej Franjev oče, 31. avgusta 1711 v Doslovičah rojen in v Radoljici krščen; d) Gašper Knafelj („Knafelj“), Matejev oče, 1. januarija 1684 v Smokuči rojen in v Radoljici krščen in slednjic e) Martin Knafelj („Knafelj“), Gašperjev oče, rojen 18. oktobra 1656.

Pri Knafelji v Doslovičah so namreč čisto trdnega prepričanja, da se je Luka Knafelj rodil iz njihove hiše. In to ne brez pomenljivih vzrokov. Zvesto hranjujejo namreč pri tej hiši prepis Luka Knafeljevega vstanovnega pisma¹ in sedanji stari hišni posestnik, l. 1795 rojeni Lovro Knafelj, ne spominja se čisto nič več, kako in kedaj bi bilo to pismo k hiši prišlo. Tudi shranjujejo pri Knafeljevi hiši palico, o kateri od nekdanj glas gre, da je bila Knafeljevega gospoda.² Dotično mnenje Knafeljeve hiše podpira tudi naslednje: Mihael Griljec, posestnik Bohinjčeve zemlje³ v Smokuči, Doslovičam bližnji vasi, rojen 1750 in umrl 1834, pripovedoval je večkrat svojim otrokom, da je njegov stari oče, Matija

Martinovega krstnega lista pridejanega ni, znamovan je le sin Lovrov in Helenin, torej se ne ve, ali je rojen iz Doslovič, ali iz Smokuča. In ker se omenjeni rodovinski list začne z Martinom, tudi Martinovemu očetu, Lovru, rojstnega leta več znamovanega ni. — Ko bi bila ob času Gašperjevega in Martinovega rojstva v Smokuči stala Knafeljeva hiša, morali so se pozneji Knafelji iz Smokuča v Dosloviče preseliti ter nesti z rodovinskim, kar se časih godi, ob enem hišno ime s seboj. V Smokuči se sedaj za Knafelje ne pišejo nikjer in tudi hiša se nobena ne zove tako. Rodovinsko ime „Knafelj“ se namreč v vsem obližji nahaja pogostoma le še v mošnjiških krstnih bukvah. Pišejo se za „Knafelje“ v Mošnjah pri Fels-u, nekteri na Brezijah in v Dobrempolji. Od l. 1610—1680 pa imena „Knafelj“ v njih ni brati. — Omenjenemu Martinu, Lovrovemu in Heleninemu sinu, rojenemu 1656. leta, utegnil bi stric biti l. 1620 rojeni Luka Knafelj. V neovrgljivo zgodovinsko resnico pa se bo dvignila ta zadeva težko težko še kedaj, ker pogorele so v Radoljici vse stareje krstne knjige. V Radoljici imajo le še nekoliko fragmentov 1667. leta, od 1680. leta začne pa popolne zapisnike. V tudi stari bližnji župniji Grad so pa knjige sperele, tako da so naj stareje, kar jih hranijo sedaj, 1683ega leta. V ohranjenih zapisnikih grajske župnije ni pisanega niti enega imena „Knafelj“ (Knaffel). — Opozorujem naj tu prezanimive spreminjave v pisatvi imena „Knafitjč“, „Knafitj“ in „Knaffel“ (Knafelj) pri eni in isti rodovini, ki se čisto določno zove in piše „Knafelj“. V novejših Knafeljevih hišnih pismih iz svetnih uradov je pa tudi brati sedaj „Knaffel“, sedaj „Knäffel“ in tudi „Knafitjč“, ravno kakor se je dotičniku pisati poljubilo. — V srenjskem pismu, lastnem vasi Smokuč, bere se de dato 22. januarija 1761 to isto ime pisano „Knaffel“. V ondotnem tudi srenjskem pismu, 14. junija 1782, pa se piše „Knäffel“ in „Knafel“.

¹ Gl. st. 4. 5. 6. in 7. — ² „Tako so mi pravili mati in sedaj se jaz nanjo opiram“: dejal je kazaje jo stari sedanji Knafelj. Začudil se je pisalec nenavadni njeni dolgosti, a kopol mu domači sin ve pojasniti to rekoč: „Je pa še palica večja, ker smo bili zmiraj bolj močni ljudje“. (Prim. st. 10 in 11.) — ³ Od nekdanj že cela zemlja.

ali pa Andrej Bohinjec,¹ imel na Dunaji bogatega in zelo učenega brata, ali vsaj sorodovincea, ki je bil po nekem na Dunaji umrl.² Knafelji, rojenem Doslovičanu, veliko podedoval. Imeli so „pri Bohinjci“ v Smokuči do zadnjih dni neki tudi listine, v kojih je bil ta na Dunaji živeči jim sorodovinec podpisan po hišnemu enakoglasnem rodovinskem imenu „Wohiniz“.³ Iz vseh teh poročil bi se z nekoliko dozdevnostjo tudi to sklepati smelo, da bi bila Luka Knafelj in Jurij Bohinjec rojaka, oba iz sedanje brezniške župnije, in sicer prvi iz Doslovič, drugi pa rojen v Smokuči. Iz takega mogočega rojaštva bi se potem razlagalo še naravneje med Knafeljem in Bohinjcem ono prijateljstvo, ki je iz Knafeljevega vstanovnega pisma razvidno.

Razun teh ustnih poročil se je pa ohranila po vsem brezniškem obližji pravljica, ki tudi kaže, da bi bil Luka Knafelj v Doslovičah pri Knafelji rojen. Knafeljeva rodovina v Doslovičah je namreč, odkar se spominjajo najstareji ljudje, še do danes take telesne moči, da po vsem kraji slovi. In ravno to se o tistih Knafeljih pripoveduje, ki so ob Lukovem času živeli.⁴ Pravljica o tej Knafeljevimi od starih časov prirojeni moči ve naslednje navajati: Luka Knafelj bi bil neki imel na Dunaji⁵ prav močnega slugo. Temu slugi bi bil boje nekedaj dejal: „Jaz imam pa na Kranjskem doma brata, ki je še močnejši od tebe“. Taka gospodova beseda ni dala strežniku mirovati, dokler gospod svojega brata na Dunaj ne pokliče ter se s strežnikom ne poskusita tu. Na Dunaj

¹ Rojena bi utegnila biti kr. 1620, kot L. Knafelj, ali pa tudi nekoliko prej. „Andrej Bohinjci“ „Rathia Bohinjci“ in „Andrej Bohinjci“ (Bohinjec) se berejo na neki vasi Smokuč (Schmucktsch) lastni 8. septembra 1674 — tedaj 3 leta po L. Knafeljevi smerti — pisani listini. — ² L. Knafelja si mislita ustno poročilo in narodna pravljica vedno le na Dunaji živečega in tudi umrlega tam. Toda čuditi se je le, da je ohranjenega L. Knafelju med ljudstvom še toliko spominja. Pozabiti namreč nikdar ne smemo, da je L. Knafelj davno že, 1671ega leta, zamerl, in da so celih 12 let pozneje, od 16. julija do 12. septembra 1683, Turki stali grozeči in požigajoči pred dunajskim mestom in po Spodnjeavstrijskem. — ³ Administrator na sv. Gori pri Litiji Simon Kosmač je kot sedemletni deček še sam videl doma v svoji rojstni hiši „pri Bohinjci“ — kjer so se kedaj Griljec in še poprej Bohinjci pisali — in v drugi hiši „pri Muleji“ v Smokuči taka pisma ter si od ta čas zapomnil imenske pisave onega dunajskega sorodovincea. Spominja se, da je bilo s precej lepimi črkami zapisano „Wohiniz“, krstnega imena pa ne pomni več. — ⁴ Prim. st. 9. op. 2. — ⁵ Gl. opazko 2.

prišedši pa je neki vrgel Luka Knafeljev brat¹ tistega slugo silo tako, da se mu je ulomil hrbet.² Drugod po okolici se zopet čuje ta pravljica preobrnjena tako, da bi bil Luka Knafelj z Dunaja na svoj dom v Dosloviče prišel ter imel onega močnega slugo s seboj. Potem bi se bila pa Knafeljev brat in sluga z navedenim izidom vrgla Zavrhom, v prijetni gorski dolini pod Stolom. Tudi to je med ljudmi, da bi bil Luka Knafelj kot mladeneč sam rad pohajal po prijaznih domačih planinah in rovtih pod Stolom, kjer je v starem času vsaka kmetiška hiša, in tako tudi Knafeljeva, imela svojo kočo za takratno od danes nekoliko obilnejo živino. In nekteri sedaj živečih starih se menijo spominjati, kako bi bili otroci še čuli starišev svojih pomenkovanje: da so pri Knafelji v Doslovičah celo tam na Dunaji gospoda imeli.

Kako pa da je Luka Knafelj v takratnih časih prišel tako daleč iz svoje domovine ter bival celo kot dušni pastir na Spodnjeavstrijskem, o tem se za sedaj tudi ugibati ne more.

Kakošni posli so bili duhovniku Knafelju na Spodnjeavstrijskem?

Biti je moral Luka Knafelj, kar naslov njegov „theologus emeritus“³ kaže, profesor bogoslovja,⁴ potem 7 let dnhovnik v c. kr. bonišnici na Dunaji,⁵ na to pa l. 1658 v Gross-Russbachu župnik⁶ postane. Ta župnija je stara, ker omenja se koj v prvi polovici 12. stoletja. Leopold IV. iz babenberške rodovine⁷ odda 1135 župnijo Russbach pasovskemu škofu Reginaru, in od slej s Pasovom do l. 1751 zedinjena biva. Že l. 1201 se z imenom

¹ Morebiti Peter, ki bi se potem od brata Luka več domu porvnil ne bil; prim. st. 12. — ² Pisatelju pri takem trivijalnem prizoru ni treba opominjati, da piše kot čul — olupševaje jo pravljice pačiti ne sme. — Stari sedaj živeči Knafelj pa pravi, da bi bil šel nekdo iz sorodne jim Škrbeceve hiše na Rodinah, kjer je pa rodovinsko ime Knafelj že zamrlo, metat se na Dunaj. — ³ Gl. st. 5. — ⁴ Kje, se ne ve. — ⁵ To in več naslednjega je bral župnik Pintar v russbaških zapisnikih. — Pisalec ne ve, ktera izmed današnjih dunajskih je ta bolnica; utegnla bi pa biti kaka po cesarski rodovini ustanovljena. — ⁶ Zupančič je dobil pri dotičnih dunajskih zemljiških bukvah lastnoročni Knafeljev podpis: „Lukaš Knafel, pfarver zu greßem Russbach“. Da se ime njegovo, kot dr. Zupančič v brošuri (st. 20) omenja, semtertje mesto „Knaffel“ bere „Knäffel“, že zarad tega motiti ne sme, ker se je tudi v župnijske zapisnike ne „Knäffel“, ampak za „Knaffel-a“ podpisoval. Prim. pa druge različne pisave istega imena st. 9. op. — ⁷ V 15. stoletji svetnik razglašen ter Avstrijskemu deželni varuh odločen.

navaja „Conradus, plebanus de Rusbach“.¹ Tudi zelo imenitna župnija je morala biti grossrussbaška, ker celo Klesel² je bil župnik v Russbachu. Pogumen ter delalen mož je bil Knafelj, ker obširni graščini, kot tadanjemu župnijskemu poslopju v Russbachu, gornje nastropje nadzida ter je z lepimi sobanami preskrbi. Imel je Knafelj kot župnik tu lastno zemljiško knjigo ter pobiral desetino.³ V tukajšnjem župnijskem zapisniku je znamoval Knafelj konec leta 1659 lastnoročno sledeče vrstice: „Hunc annum divina favente gratia feliciter transegi divinae majestatis atque Beatis-simae Virginis Mariae ad honorem et gloriam sanctorumque apostolorum Petri et Pauli et proximorum utilitatem“. Ravno to leto je Knafelj tu krstil 97 otrok.

12. majnika 1671 je zadnjikrat župnik Knafelj tu krščeval ter se ob tej priliki v krtne bukve s prav značajnimi velikimi črkami razločno podpisal: „Lucas Knaffel“.⁴ Umrl pa je 29. junija, sv. Petra in Pavla dan, 1671 zapustivši testament.⁵ V testamentu je legiral bratu svojemu Petru,⁶ ki je bival pri njem, stričniku Andreju Matevžek-u ali Matevžec-u,⁷ svojemu kapelanu Jakobu Bertholdu, svoji postarni strežnici Ani in revežem grossrussbaške župnije raznih svot. 400 forintov je novim orglam v Russbachu odmenil in 50 forintov sv. mašam. Zapustil je obilnega premoženja, hišo pri sv. Jakobu na Dunaji in pristavo v Grinzing-u blizu Dunaja, „Trumpelhof“ ali „Trumpelthurm“ imenovano.⁸ Luka Knafelj je v Gross-Russbachu župnoval od l. 1658 do 1671, torej 13 let in ob času, ko je bila ta župnija pasovskemu škofu v področji. Pokopali so ga 1. julija prav v župnijsko cerkev v Gross-Russbachu in v ondotni mrtvaški knjigi zapisali naslednje besede: „1. julii 1671 sepultus est Admodum Rev. Dom. Dom. Lucas Knaffel, parochus in magno Rusbach aetatis suae 50 annorum, natione Carniolus“.

¹ Nahajajo se pisave „Ruspach“, „Rusbach“ in „Russbach“. Sedanjemu tamošnjemu župnijskemu pečatniku je vtisnjen naslov: „Ecc. par. ad s. Valent. in ma: Rusp(ach)“. — ² Klesel je bil imenovan za škofa v Wiener Neustadtu l. 1588 in l. 1598 za škofa na Dunaji. Za obe škofijstvi mu je došlo papeževo potrjenje še le 1614. leta. Leta 1616 je Klesel postal kardinal. — ³ Dandanes tega več ni in župnija Gross-Russbach je inkorporirana Terezijanišču na Dunaji. — ⁴ Prim. st. 11. op. 6. — ⁵ Prim. st. 4 in st. 11. op. 5. — ⁶ Prim. st. 11. op. 1. — ⁷ Gl. st. 6. „Mattheuschig“ in „Mattheuschig“. Temu rodovinskemu imenu pa ne ve pisalec do sedaj sledu. — ⁸ Gl. st. 5. in st. 14.

Dr. Ferdinand Zupančič (Suppantschitsch).

Pri štirih štipendijah je zatisnil blagi Luka Knafelj oči, 30 pa jih je sedaj kranjskim študentom odmenjenih, in jih bode za leti še več. In kdo je takemu vspešnemu pomnoževanju poglavitni vzrok? Dr. Ferdinand Zupančič je ta mož — drugi Knafelj mu porečemo, in sicer tak, da, ko bi se dvignil Luka Knafelj danes iz groba, svoje lastne vstanove več ne spozna.

Ozrimo se nekoliko v življenje tega slavnega domačina.

Postavi naj se mu, ker je letošnje šolsko leto zatisnil za vselej oči, mali spominjek ravno tu v letniku kranjske gimnazije. Tudi kranjski meščani bi namreč Zupančiča z nekakim ponosom svojega smeli imenovati.

Zupančič pa po pravici slediti sme Knafelju ter pri vseučilišnih vstanovah za kranjske dijake za vselej ediniti se ime njegovo Knafeljevemu imenu.

Dr. Ferdinand Zupančič se je rodil 12. oktobra 1806 v Ljubljani. Stariši mu začetkom niso bili premožni. Oče Andrej,¹ niži finančni vradnik, zapusti, ko je francoska postala, Ljubljano ter gre z rodovino na Reko. Tu je Ferdinand izdelal štiri prve latinske šole. Po odhodu Francozov se vrne Andrej z vso rodovino na Kranjsko, najame najprej pod Kamenikom neko večje posestvo, potem pa dojde v Kranj ter tu založništvo s tabakom prevzemši še koj premožen postane. Ferdinand v Ljubljani dovrši 1. in 2. humanitetni razred,² 5. in 6. latinsko šolo po našem, in filozofijo, 7. in 8. latinski razred po sedanje. Od svojega 15. leta se Ferdinand, kot dostikrat naši mladenči učenci tudi sedaj, podučevaje po hišah že sam preskrbljuje. Prišedši na Dunaj se hoče medicine poprijeti. Toda koj pri prvi operaciji se odmedlevičen zgrudi, zdravništvo

¹ Rojen v Šmartnem pri Litiji; pokopan v Kranji, kjer mu je v kapelico na zahodnji strani vzidan ličen spominek z napisom: „Dem am 2. Jänner 1864 in seinem 89. Lebensjahre verschiedenen Vater, Herrn Andreas Suppantschitsch, k. k. Dist. Tabak-Verleger in Krainburg, . . . die dankbaren Kinder.“ Mati mu je pa pokopanena na Reki. — ² Leta 1821 je bil petošolec in l. 1822 šestošolec v Ljubljani. V 5. razredu ima v vseh tvarinah prav dobre in v krščanskem nauku hvalen red. V 6. razredu je v vseh tvarinah prav dober. Kot šestošolec postane Weitenhüller-jev štipendist. Součenci v 1. in 2. humanitetnem razredu so mu bili knežskof dr. Jernej Widmer, umrli prošt Anton Kos, vpok. nunski spovednik Janez Urevec i. dr.

popusti ter se loti pravoslovstva. Pravoslovca ga je z dobrimi lekcijami podpiral dvorni svétnik dr. Tomaž Dolinar (Dolliner), Zupančičev rojak. Sploh do konec svojega življenja mu je bil ta učeni Kranjec srčno vdan milemu očetu enako. Kot študent na univerzi se uči Zupančič s posebno marljivostjo tujih jezikov. Ker si je pridobil dosti temeljitega znanja v laškem, francoskem, angleškem in holanškem jeziku ter slovstvu, priporoči ga dr. Dolinar baronu Hammer-Purgstallu, kojemu mladi Zupančič pri zgodovinskem njegovem delu „Geschichte des osmanischen Reiches“ veliko pripomore.

Po dokončanem uku na viših dunajskih šolah misli Zupančič postati cesarski vradnik. Ker ga pa pri zadnji ostri preskušnji za doktorstvo izpraševalni komisar, advokat Schmidt, nagovori, naj se v njegovo pisarno poda, sprejme to mladeniču šolo ravnokar zapustivšemu gotovo častno ponudbo. Tu ostane do Schmidt-ove smrti 1837^{ega} leta.

Leta 1842 postane Zupančič samosvojen advokat.

Leta 1852 si ga izbere juridično društvo za penzijo vdov in sirot svojega denarničarja. Blagonosnega mnogoletnega delovanja njegovega v tem poslu ta družba nikdar pozabila ne bo.

L. 1855 si ga spodnjeavstrijska advokatska komora prvomestnika izvoli, kar Zupančič do 1865^{ega} leta ostane.

L. 1855, 2. marcija, pa ga dunajski univerzitetni konzistorij Knafeljevi vstanovi imenuje superintendenta, kar je tudi bival do konca svojih dni.

Nadzornika Knafeljevim vseučilišnim vstanovam si Zupančiča oglejmo tu nekoliko natančneje.

V svoji oporoki¹ od 16. junija 1671, kakor piše po dr. Juriji Bohinjeci osnovano vstanovno pismo de dato 6. novembra 1676, odločil je Luka Knafelj, naj se iz njegovega premoženja vravna štípendija štirim kranjskim učečim se mladeničem. Zapustil je Knafelj v ta namen:² 1^{vič} v Grinzing-u nad Dunajem pristavo, ki so jo vsled testatorjeve volje po smrti njegovi za 4000 for. in 50 tolarjev prodali ter za 3000 for. tega denarja obligacij nakupili. 2^{gič} na Dunaji v notranjem mestu pri sv. Jakobu hišo iz dveh oddelkov, ki ju je Knafelj 3. marcija 1667 sam kupil, in sicer

¹ Glej str. 12. — ² Glej vstanovno pismo str. 5.

veči za 3000 rensk. for., manji za 1000 rensk. for., ter pri obeh še 100 zlatov nadskupnine pridal.

A v kakošnem stanu dobi nadzornik Zupančič to Knafeljevo pohišje! Stanovanja v njem so bila proti drugim na Dunaji celo preslabo plačevana. Zasledi pa Zupančič tudi ta čudni nered, da so nekteri v hiši stanujoči ob enem v najemu imeli prostorije ob tleh, ki jih pa niso zase rabili. Oddajali so je namreč le tretjim osebam, n. pr., da je najemnik, ki je za tako pritlešno stanovanje sam 70 for. plačeval, od podnajemnika jih neredkokrat po 200 dobival.

Take hišne razmere so bile pogumnemu Zupančiču neznosne. Kot previden gospodar si ve pridobiti koj prvo leto svojega nadzorništva skoraj 1000 for. več najemnine, in vender nobeden dose-danjih najemnikov iz Knafeljeve hiše ni moral in tudi ni šel.¹

Zupančič dobro ve, da hiša v slabem stanu in zunanjega ne ravno prijaznega nikoli obilne stanovnine donašala ne bode. Pri-pusti se mu prosečemu tedaj, naj poslopje dostojno prenovi ter bolje zveže manji z večim hišnim oddelkom; ker kazalo je, da bi se iz hiše po najpotrebnejih popravah dobivalo krog 4000 for. več najemnine na leto.

A sedaj pridejo nad Zupančiča najbritkeje ure, ki so zahte-vale vse neustrašljivosti močnodušnega moža. V majniku 1858 se, kakor je Zupančiču dovoljeno bilo, prične trgati staro založno po-hišje; pa za teden dni više povelje sopet vse to delo ustavi. Obrav-navalo se je namreč ravno sedaj, kako razširiti ter olepšati not-ranje dunajsko mesto. Za Knafeljevo hišo pa ni še odmenjeno bilo tačas, kako z njo ravnati. Več nego leto in dan stoji tedaj na pol razdrta, vsak dan ponavljajoča britki bol Zupančiču skrbečemu, kaj bo li mila ali nemila prihodnost z njo odločila.

Slednjič se izve, da bo Knafeljevo pohišje moralo 35 štir-jaških sežnjev mestu prepustiti. Zupančiču jenja od sedaj misel vsakoršne hišne prenovitve. Le dvojno mogočnost ima pred seboj: ali naj se staro pohišje komisiji za razširjanje ter lepšanje dunaj-skega mesta proda, kar so mu tudi svetovali mnogi, ali pa čisto novo poslopje na tem mestu sozida.

¹ Zato je Zupančič mogel osnovati koj 1856gega leta že 23 štipendij po 150 for. konv. den., kojih je bilo le 19 po 120 for. konv. den., ko je nad-zornik postal.

Zupančič bi raje nadzorništvo drugemu oddal, kakor pa bil za prodajo sedanjih hišnih razvalin. In res, dovoli se mu, da sedaj sme staro vstanovno poslopje popolnoma podreti in mesto njega novo pozidati. 35 □^o hišnega prostora na to koj omenjeni komisiji za blizo 17000 for. proda ter 80000 for. pri juridičnem društvu za penzijo vdov in sirot na posodbo vzame. V vsem pa ima Zupančič novemu zidanju pripravljenega kapitala 126280 forintov.

Sredi septembra 1859 se tedaj zidanje nove hiše pričinja in o sv. Mihaelu 1860 že so se oddajala stanovanja v najem. Tako torej se je dvignilo iz Knafeljeve zastarele hiše štiri nadstropja visoko — naj mi je dovoljeno reči: Knafelj-Zupančičevo poslopje na Seilerstätte, št. 2.¹

Vsa zidatev nove hiše je stala 136123 for. ter bilo 1862ega leta 97561 for. na hiši dolga. Do sv. Mihaela leta 1875 je bila davkov oproščena ter donášala precej prvo leto 15565 for. najemnine.

Najemnina ta pa je od leta do leta prihajala le še večja, kolikor namreč se je razširjal Dunaj sam. Zupančič tedaj po nekoliko dolg, ki bo čisto izplačan 1890. leta, odrajtuje, po nekoliko pa nalaga denar. Poslopje je sedaj blizo 240000 for. vredno ter na leto brutto 22000 for. donaša. In da bo v prihodnje le še bolj naraščala vrednost tega novega poslopja, porok nam je že prelepi kraj, kjer zidano stoji z vablјivim razgledom na „Park-Ring“.

Ko je leta 1855 Zupančič postal Knafeljevi vstanovi superintendent, bilo je štipendij 19 po 120 for. konv. den., od l. 1856 jih je 23 po 150 for. konv. den., a od šolskega leta 1866/67 celo 30 po 240 for. a. v.²

Ko Zupančič, dolžnost si misleč blagemu Luku Knafelju postaviti hvaležen ter častilen spominjek, leta 1862 popisuje tadanji stan Knafeljeve ostanove, pravi svoj spis končevaje: „Kakor je Knafeljeva vstanova skoraj dve stoletji do sedaj ne malo bila temu vzrok, da je njih veliko pozneje v vednosti ali v državnih službah izvrstnih mož večidel le z njeno pomočjo moglo v študijah naprej

¹ Poprej „pri sv. Jakobu v notranjem mestu“, št. 807. — ² Te povikšane svote so se prvokrat konec meseca julija 1867 izplačevale. Takratnemu prvemu višemu izplačevanju je v smislu tisti čas bolehnega dr. Ferd. Zupančiča posredoval dr. Ferd. Pogačnik. — Gl. tudi st. 15. op. 1.

— tako naj tudi v prihodnje še stoletja in stoletja bo z njo. Naj v prihod isto tako mladim možem vstanova ta lajša življenje tistih let, ko se bodo z vednostmi ukvarjali“ . . . In v zadnjem stavku svojih vrstic sam sebi — če tudi nehote — spričevalo poštenega truda pišoč govori: „Tolažilna mi je misel, da bo ob času, kojega se ve doživel ne bom, revni študent . . ., ki mora prestajati dostikrat celo glad, da bo ob svojem času revni študent imel obilneje in boljše hrane, tedaj življenje ne tako preobloženo skrbmi“. ¹

To tedaj ginljive besede moža, ki je, kot spričujejo njegovi ljudje, vstajal ter hojeval spat le s to edino mislijo: kako Knafeljevo vstanovo osnovati tako, da v prihodnje kranjskih študentov na Dunaji nobeden v pomanjkanji ne bo.

Zgodilo se bo, blagi umrli, po želji Tvoji, ker skoraj gotovo za ne preobilo let ne bo pridnega študenta iz Krajske, ki nebi živil na viših šolah — da, morebiti nekteri celo na gimnaziji — Knafeljevih in Tvojih dobrot.

Ozrimo se še nekoliko v Zupančičevo družinsko in vednostno življenje, na njegovo osebo in značaj.

Oženjen je bil Zupančič z Magdaleno Spurzheim, Dunajčanko rodom, in bil dvema hčerama oče. Stareja, Marija, ² l. 1866 umrje. Te mu posebno drage hčere smrt je, tako se sploh govori, zavidala Zupančiču tisto srčno rano, ki je jela spodjedati tudi telesne njegove moči. Štiri leta pozneje mu je bila pa še ta nezgoda, da ob ledeni zimi pade na ulici ter si nogo in roko ulomi. Okreva sicer, a popolnoma se mu vender le ničveč poprejšnje zdravje noče povrniti. Zadnji čas se ga poloti hud krčni kašelj, ki mu uniči vso še ostalo telesno moč. 20. decembra 1873 se vleže in za 3 dni, 23. decembra (vtorek) v 68. letu svoje starosti ob 10³/₄ zvečer, umrje kot pravi potrpežljivi kristijan.

Truplo njegovo so 26. decembra (petek) ob 2. popoldne slovesno blagoslovili v sv. Štefana metropolitanski cerkvi. Potem se je prepeljalo na währinško pokopališče ter v rodbinsko rakev izročilo tihi zemlji. Pogreba se je vdeleževalo veliko znamenitih oseb, in corpore pa dunajska advokatska komora. Hvaležni kranjski

¹ Zupančič st. 15, 16 in 17. — ² Sopruga c. kr. dvornemu tesarskemu mojstru, arhitektu Jakob Fellner-ju.

študentje na Dunaji so mu spevali na grobu milo pesem v domačem jeziku,¹ ki ga Zupančič na tujem ni pozabil ter ob priliki prav rad govoril.

Kot učenjak in sicer juridični strokovnjak Zupančič ni neznan. Kinč njegovega stanu so ga po zmožnosti in vednosti v nekrologih juridični listi imenovali. Več njegovih vednostnih spisov, ki pričajo o večšem pravoslovci, raztresenih je po raznoterih juridičnih listih. Samostojno knjigo je dal le eno na svitlo in sicer: „Erläuternde Beiträge zur Kenntnis der in der Praxis zweifelhaften und streitigen Punkte des in Oesterreich geltenden Wechselrechtes, Wien 1841.“

Zupančič je bil srednje postave in slabotnega zdravja. Obraz mu je bil zarudel. Zavoljo pleše je nosil baroko, ki mu je bila do leta 1870 zatemnele barve. Tega leta pa se mu primeri omejeno telesno poškodovanje in dalj časa mora ležati. Z bolniške postelje vstal je imel sivo baroko in, poprej vedno čisto obritega obraza, polno sivo brado.

Čist, naravnosten značaj mu je bil. Priča temu naslednje: Zadnja leta so mu namreč, preden je stavil nasvete za štipendije, redno dohajala anonimna pisanja, tega ali onega prosilca črneča. Zelo nejevoljen je prijateljem večkrat tožil o tem vedno pristavljaje besede: „Tako mi kedaj delali nismo!“ Opomniti se pa tu mora, da ga taka brezimna naznanila, ki je je pisati v stanu le nežlahen človek, vznemirjala ter v njegovih priporočilih motila niso nikoli.

Zupančič je bil ponižen mož. Imel je namreč 2 reda, in sicer holanški hrastov red s krono in viteški križ c. kr. avstrijskega reda železne krone III. vrste. Holanški red je prejel, ker je kot zastopnik holanške vlade na Dunaji vsesploh bil Holančanom nesebičen pomočnik. Poslavitvi z odličnim avstrijskim redom pa je misel sprožil odbor juridičnega društva vdovam in sirotam v pomoč. Če ga je tudi poslavitve z železno krono razveselila prav posebno, imel je

¹ Umerlemu še žive: Sopruha in hči Matilda, omožena z dunajskim dvornim in sodniškim advokatom dr. Alojzij Millanich-om. Vnuki: Melanija, Alfred, Oskar in Helena Fellner in Rihard Millanich. Živa sta mu še 2 brata: Vradnik v penziji Karol in ljubljanski dvorni ter sodnijski advokat dr. Franc in 4 sestre: Marija Suppantschitsch, Šarlota vdova Reyer, Franciška vdova Reichel in Ana omožena Schönböck.

vonder red le enkrat na prsi pripet, takrat namreč, ko se je prišel za tako odlikovanje zahvaljevat Njegovemu veličanstvu, cesarju.

Bil je blagodušen mož in pohleven, tih, kratkih besedi ter vedno le bolj resnoben. Nesebičnost njegova pa ga vvrstuje biserom človeštva. Bil je dober sin, dober človek. Kot hvaležen sin je redoma obiskoval svojega starega očeta v Kranji in ob taki priložnosti — vez nekdanjega sošolstva kot sveto spoznavajoč — ni zanemarjal pogledati k svojim součencem, posebno k tem, kar jih je bivalo po Gorenjskem krog krasnega, Zupančiču toliko priljubljenega, blejskega jezera.

Blagima Kranjcema, o kojih življenji so nekatere črtice znamenovane tu, ne bomo sicer devali na gomili lovorovega venca, kakor si ga pridobiva milozvučnimi spevi pesnik v našem jeziku. A, dragi mladi bralci, vsak dela v svojem poklici, vsak svojim talentom, vsak tam, kamor ga je odmenila Previdnost. Vsak nas naj zato po svoji zmožnosti delajoč za blagor domačije ter človeštva posnema Luka Knafelja in Ferdinanda Zupančiča.

Milo spominčico iz domačih tal pa jima le nesimo tje do njunih telesnih ostankov, daleč tje zunaj mej ože naše domovine; zasadimo jo v njuna grobova želé: naj bi Slovenskemu in Avstriji ne manjkalo nikoli enacih blagih duš, kot sta Luka Knafelj in Ferdinand Zupančič.

V Kranji, julija meseca 1874.

T. Zupan.

Schulnachrichten.

I.

Der Lehrkörper und die Vertheilung der Lehrfächer.

- Laurenz Krob**, Director, lehrte Latein in der III. und Griechisch in der III. und IV. Klasse, 14 Stunden wöchentlich.
- Thomas Zupan**, Weltpriester, k. k. Professor, Vorsitzender des Ortschaftsrathes zu Krainburg, Ordinarius der IV. Klasse, lehrte Religionslehre in der I., II., III. und IV., Deutsch in der IV. und Slovenisch in der III. und IV., 17 Stunden wöchentlich.
- Franz Krašan**, k. k. Professor, gewesener k. k. Bezirks-Schulinspektor, Ordinarius der III. Klasse, lehrte Naturwissenschaft in der I., II., III. und IV., Mathematik in der II., III. u. IV., 21 Stunden wöchentlich.
- Heinrich Pirker**, k. k. Professor, Mitglied des Gemeindeausschusses der Stadt Krainburg, lehrte Geographie und Geschichte in der I., II., III. und IV., Italienisch in der III. und IV., 20 Stunden wöchentlich.
- Anton Artel**, k. k. wirklicher Gymnasiallehrer, Ordinarius der I. Klasse, lehrte Latein in der I. und IV., Deutsch in der I. und Slovenisch in der I., 21 Stunden wöchentlich.
- Alwin v. Wouwermans**, k. k. wirklicher Gymnasiallehrer, lehrte Freihandzeichnen in der I., II., III. und IV., Mathematik in der I. und Kalligraphie in der I. und II., 20 Stunden wöchentlich.
- Martin Karlin**, k. k. Reserve-Lieutenant, supplirender Lehrer, Ordinarius der II. Klasse, lehrte Latein in der II., Deutsch in der II. und III. und Slovenisch in der II., 17 Stunden wöchentlich.

Den Unterricht im Gesange, als einem unobligaten Gegenstande, ertheilte zweimal in der Woche der hierortige Volksschullehrer **Peter Cebin**.

II.

Der Lehrplan.

I. Klasse.

- Religionslehre.** Katholischer Katechismus. Glaube, Hoffnung, Liebe, Sacramente und christliche Gerechtigkeit. Nach Lesar. Wöchentlich 2 Stunden.
- Latein.** Die gesammte regelmässige Formenlehre mit Einschluss der Deponentia nach der Grammatik von Schultz eingeübt in beiderseitigen Uebersetzungen aus dem I. Theile des lateinischen Lesebuches von Rožek. Memorieren der Vocabeln. Aufgaben nach Vorschrift. Wöchentlich 8 Stunden.
- Deutsch.** Die Formenlehre bis zu den Klassen der starken Verba nach der Grammatik von Heinrich. Lectüre gewählter Stücke aus dem deutschen Lesebuche von Madiera. Aufgaben nach Vorschrift.
- Slovenisch.** Die Formenlehre bis zu der Eintheilung der Verba in 6 Klassen inclusive nach der Grammatik von Janežič. Lectüre nach dem I. Theil des Cvetnik von Janežič. Aufgaben nach Vorschrift. Wöchentlich 3 Stunden.
- Geographie.** Fundamentalsätze der mathematischen Geographie. Beschreibung der Erdoberfläche mit Bezug auf ihre natürliche Beschaffenheit und die allgemeinen Scheidungen nach Völkern und Staaten. Kartenlesen und Kartenzeichnen. Nach Klun. Wöchentlich 3 Stunden.
- Mathematik.** Die vier Species, Theilbarkeit der Zahlen, gemeine und Decimalbrüche; Linien, Winkel, Dreiecke, nach Močnik. Wöchentlich 3 Stunden.
- Naturgeschichte.** Säugethiere, Vögel, Reptilien, Amphibien, Fische, Gliederthiere. Nach Pokorny. Wöchentlich 3 Stunden.
- Zeichnen.** Geometrische Formen, gerade- und krummlinige Muster mit Bleistift und Feder. Wöchentlich 4 Stunden.

II. Klasse.

Religionslehre. Cultus der katholischen Kirche nach Lesar. Wöchentlich 2 Stunden.

Latein. Formenlehre der selteneren und unregelmässigen Flexionen; die wichtigsten Regeln der Syntax eingeübt in beiderseitigen Uebersetzungen. Grammatik und Lesebuch von Schultz. Memorieren der Vocabeln. Häusliches Praparieren. Alle 14 Tage ein Pensum. Wöchentlich 8 Stunden.

Deutsch. Fortsetzung und Ergänzung der Formenlehre, zusammengesetzter Satz. Grammatik nach Bauer; Lesebuch nach Madiara. Lesen, Sprechen, Vortragen, Ausarbeitungen von Sätzen, kleinen Erzählungen. Alle 2 Wochen eine häusliche Arbeit. Wöchentlich 3 Stunden.

Slovenisch. Ergänzung der Formenlehre mit orthographischen Uebungen. Ausführliche Behandlung des Verbums verglichen mit dem Deutschen; zusammengesetzter Satz. Grammatik und Lesebuch nach Janežič. Wöchentlich 3 Stunden.

Geographie und Geschichte. a) Geographie 2 Stunden. Specielle Geographie von Asien und Afrika. Eingehende Beschreibung der verticalen und horizontalen Gliederung Europa's und seiner Stromgebiete; specielle Geographie von Süd- und West-Europa. Nach Klun. — b) Geschichte 2 Stunden. Uebersicht der Geschichte des Alterthums. Nach Gindely.

Mathematik. Rechnen mit mehrnamigen Zahlen, Verhältnisse, Proportionen, Regeldetri, Procentrechnung, Mass- und Gewichtskunde, Berechnung von drei- und mehrseitigen Figuren, Verwandlung und Theilbarkeit der Figuren. Nach Močnik. Wöchentlich 3 Stunden.

Naturgeschichte. Im I. Semester Mineralogie, im II. Semester Botanik. Nach Pokorny. Wöchentlich 3 Stunden.

Zeichnen. Elemente der Perspective mit Benützung der Drahtmodelle. Zeichnen von geometrischen Körpern. Ornamente mit Bleistift, Feder und Pinsel. Wöchentlich 4 Stunden.

III. Klasse.

Religionslehre. Biblische Geschichte des alten Testaments. Nach Lesar. Wöchentlich 2 Stunden.

- Latein.** Aus der Grammatik: Casuslehre nach Schultz, 2 Stunden. Lectüre aus „Urbis Romae viri illustres a Romulo ad Augustum von Lhomond, überarbeitet von Holzer,“ und zwar die Stücke: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 18, 20, 22, 24, 27, 28, 36, 37, 40, 44, 47, 58. Aufgaben nach Vorschrift. Wöchentlich 6 Stunden.
- Griechisch.** Regelmässige Formenlehre bis zu dem Perfectstamm nach Curtius. Uebersetzungsübungen nach Schenkl. Im 2ten Semester alle 14 Tage ein Pensum. Wöchentlich 4 Stunden
- Deutsch.** Wiederholung der Syntax vom zusammengesetzten Satze nach Bauer. Lesen ausgewählter Stücke aus Neumann's Lesebuche mit Anwendung der sprachlichen Grundsätze und Sacherklärung. Uebung im Vortrage. Monatlich 2 Aufgaben. Wöchentlich 3 Stunden.
- Slovenisch.** Gebrauch des Tempus und Modus. Eingehende Wiederholung des Zeitwortes nach Janežič. Lesestücke aus dem zweiten Theile des Cvetnik von Janežič. Uebung im Vortrage. Monatlich 2 Aufgaben. Wöchentlich 3 Stunden.
- Italienisch.** Nomen, Pronomen, regelmässiges Verbum. Memorieren der Vocabeln. Mündliche und schriftliche Uebersetzungsübungen. Nach Mussafia Alle 14 Tage eine Schulaufgabe. Wöchentlich 3 Stunden
- Geographie und Geschichte.** Geographie 2 Stunden. Spezielle Geographie von Nord- und Osteuropa mit Ausschluss von Oesterreich-Ungarn, dann Amerika und Australien. Nach Klun. — Geschichte 1 Stunde. Uebersicht der Geschichte des Mittelalters: am Schlusse Recapitulation mit Hervorhebung der charakteristischen Momente aus der Geschichte Oesterreichs. Nach Gindely.
- Mathematik.** Algebra. Die 4 Grundrechnungsarten mit Buchstabengrössen, Combinationslehre, Potenzieren, Quadrat- und Kubikwurzeln. Der Kreis mit verschiedenen Constructionen in und um denselben, Berechnung seines Inhaltes und Umfanges. Häufige Hausaufgaben nach Močnik. Wöchentlich 3 Stunden.
- Naturwissenschaft.** I. Semester: Mineralogie nach Pokorny. II. Semester: Physik nach Pisko, und zwar: Allgemeine Eigenschaften der Körper. Aggregatzustände, Grundstoffe, Wärmelehre, Mechanik (theilweise). Wöchentlich 3 Stunden.

Zeichnen. Fortsetzung der Perspective. Zeichnen nach geometrischen Körpern und Gypsmodellen. Ornamente mit Bleistift, Feder, Kreide und mit Pinsel und Farben. Wöchentlich 4 Stunden.

IV. Klasse.

Religionslehre. Biblische Geschichte des neuen Testaments nach Lesar. Wöchentlich 2 Stunden.

Latein. Tempus- und Moduslehre, die Participial-Constructionen nach Schulz. Aus „Caesaris bellum gallicum“ das I., IV. u. V. Buch. Metrische Uebungen nach Ovidii Carmina von Grysar. Aufgaben nach Vorschrift. Wöchentlich 6 Stunden.

Griechisch. Die Conjugation der Verba auf ω beendigt. Verba auf μ und die unregelmässigen Verba. Uebersetzungen nach dem Uebungsbuche von Schenkl. Aufgaben nach Vorschrift. Wöchentlich 4 Stunden.

Deutsch. Die gesammte Grammatik in den wichtigsten Abschnitten wiederholt. Nach Bauer. Lesen ausgewählter Stücke aus Neumanns Lesebuche. Monatlich 2 Aufgaben. Wöchentlich drei Stunden.

Slovenisch. Wortfügung und Wortfolge. Die Grammatik in den wichtigsten Partien abgeschlossen. Nach Janešič. Lesestücke aus dem zweitem Theile von Janešič' Cvetnik. Uebungen im Vortrage. Monatlich 2 Aufgaben. Wöchentlich 3 Stunden.

Italienisch. Ergänzung der Formenlehre. Hauptpunkte der italienischen Syntax. Uebersetzungsübungen und Schulaufgaben wie in der III. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Geographie und Geschichte. I. Semester: Uebersicht der Geschichte der Neuzeit mit steter Hervorhebung der für Oesterreich-Ungarn wichtigen Begebenheiten und Persönlichkeiten. Nach Gindely. II. Semester: Specielle Geographie von Oesterreich-Ungarn. Nach Klun. Wöchentlich 4 Stunden.

Mathematik. Algebra: Die zusammengesetzten Verhältnisse und Proportionen und ihre Anwendung. Gleichungen ersten Grades mit einer Unbekannten. Stereometrie. Häufige Hausaufgaben. Nach Močnik. Wöchentlich 3 Stunden.

Physik. Mechanik, Akustik, Magnetismus, Elektrizität, Optik (theilweise). Nach Piško. Wöchentlich 3 Stunden.

Zeichnen. Zeichnen nach Gypsmodellen, Ornamente und Köpfe.
3 Stunden wöchentlich.

III.

Die Schüler.

Klasse	Zahl der eingetretenen Schüler		Verblieben am Schlusse des Jahres		Von diesen waren:						Stipendisten
					vom Schulgelde befreite				das ganze Schulgeld zahlende		
	Oeffentliche	Privatisten	Oeffentliche	Privatisten	ganz		halb		das ganze Schulgeld zahlende		
					I. Sem.	II. Sem.	I. Sem.	II. Sem.	I. Sem.	II. Sem.	
I.	25	—	22	—	1	14	1	1	21	7	6
II.	14	—	13	—	8	9	4	2	2	3	6
III.	23	1	20	—	15	14	3	1	6	5	7
IV.	8	—	7	—	5	5	1	—	2	2	3
zus.	70	1	62	—	29	42	9	4	31	17	22

IV.

Stipendien.

An Stipendien bezogen die 22 Stiftlinge während des Schuljahres 1873/74 den Gesamtbetrag von 1330 fl. 22 kr.

Wie in den Vorjahren hat der löbliche Sparkasse-Verein zu Laibach in seiner warmen Theilnahme an allen humanen Interessen des Landes auch in diesem Jahre zur Unterstützung der studierenden Jugend am Realgymnasium zu Krainburg den Betrag von 100 fl. bewilligt, welcher dann von dem gefertigten Berichterstatter im Sinne der edlen Spender nach den Anträgen des ganzen Lehrkörpers an dürftige und zugleich würdige Schüler vertheilt wurde.

Die Direction spricht dem löblichen Sparkasse-Verein für diese bedeutende patriotische Gabe ihren verbindlichsten Dank aus.

V.

Zuwachs an Lehrmitteln.

A. Bibliothek.

Schenkungen:

- Von dem hohen k. k. Landespräsidium zu Laibach: Das Kaiserreich Brasilien auf der wiener Weltausstellung 1873, und Geographische Beschreibung Brasiliens, dann Oesterreichische botanische Zeitschrift.
- Von dem Herrn Pfarrer Lorenz Rozman in Safniz: 24 Bände Jugendschriften.
- Von dem Herrn Professor Thomas Zupan den 3. Jahrgang des „Vertec“.
- Von dem Herrn Matthäus Pirc, Handelsmann in Krainburg: Die Karte der Erde in Merkator's Projection von Berghaus, 1874, auf Leinwand aufgezogen.
- Von dem Herrn Pfarradministrator zu Michelstetten Michael Kotnik eine Sammlung von Büchern belehrenden und unterhaltenden Inhaltes.

Angeschafft wurden:

Titi Livii ab urbe condita, liber I, von Tücking. — Taciti libri qui supersunt. Rec. C. Halm. 2 Tom. — Demosthenis orationes philippicae novem. Ed. Franke. — Curtius, griechische Schulgrammatik, 10. Aufl. — Füsting, Morphologie oder Formenlehre der griechischen Sprache. — Teuffel, Geschichte der römischen Literatur, 2. Aufl. — Karl Otfried Müllers Geschichte der griechischen Literatur bis auf das Zeitalter Alexanders. 2 Bände. — Hintner, kleines Wörterbuch der lateinischen Etymologie mit besonderer Berücksichtigung des Griechischen und Deutschen. — Goettling, allgemeine Lehre vom Accente der griechischen Sprache. — Urbis Romae viri illustres, von Lhomond. Uebersetzt und mit einem Wörterbuch versehen von Holzer. — Sander's kurzgefasstes Wörterbuch der Hauptschwierigkeiten in der deutschen Sprache. — Wolff, Lehr- und Handbuch der Beredsamkeit. — Schmidt, russisch-deutsches und deutsch-russisches Wörterbuch (die grössere Ausgabe). — Otto Henne-Am Rhyu, Culturgeschichte der neueren Zeit. Vom Wiederaufleben der Wissenschaften bis auf die

Gegenwart. 3 Bände. — Jesenko, Obèni zemljepis. — Geschichte des Geistes der Aufklärung in Europa, seiner Entstehung und seines Einflusses, von William Edward Hartpole Lecky. — Heimann's historisch-politische Bibliothek oder Sammlung von Hauptwerken aus dem Gebiete der Geschichte und Politik alter und neuer Zeit. Als Fortsetzung. — Cannabich's Lehrbuch der Geographie nach den neuesten Friedensbestimmungen. 18. Aufl., von Oertel. — Stülpnagel's Wandkarte von Europa. 2. Aufl. Auf Leinwand aufgezogen. — Sydow, Australien (zum Unterricht in der physischen Geographie). Auf Leinwand aufgezogen. — Kozenn, Oesterr.-ungar. Monarchie. 2. Aufl. für Mittelschulen. Auf Leinwand aufgezogen. — Erdglobus von Kiepert. — Ortsrepertorium des Herzogthums Krain. Von der k. k. statistischen Central-Commission. — Becker's Weltgeschichte, herausgegeben von Schmidt, den 21. und 22. Band. — Mathematik von Vega, I. Band. — Das metrische System als Anschauungsmittel bearbeitet von Professor Bopp. — Tabelle der neuen österr. Masse und Gewichte mit erklärendem Texte und Abbildungen nach den Vorschriften der k. k. Normal-Aichungscommission, von Villicus. — Lommel, Wind und Wetter. Gemeinfassliche Darstellung der Meteorologie. — Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur und Physiologie, von Liebig. 8. Aufl. 2 Bände. — Leunis, Botanik (Synopsis), 2. Aufl. Als Fortsetzung. — Schrader, Erziehungs- und Unterrichtslehre für Gymnasien und Realschulen. 2. Aufl. — Körner, Unterrichts- und Erziehungskunst nach physiologisch-psychologischen Gesetzen und Forderungen des Culturlebens. — Encyclopädie des gesammten Erziehungs- und Unterrichtswesens, von Schmid. Als Fortsetzung. — Oesterreichische Gymnasial-Zeitschrift.

B. Physikalische Lehrmittelsammlung.

Geschenk:

Eine kleine hölzerne Stümpffeife von Herrn Peter Cebin.

Angekauft wurden:

Eine Tangentenboussole nach Weber. Eine Magneto-Inductionsmaschine mit 5 Stahllamellen, nach Stöhrer. 3 Stück Geisler'sche Röhren mit verschiedenen verdünnten Gasen.

C. Naturhistorische Lehrmittelsammlung.

Schenkungen:

Strix bubo, *Astur palumbarius*, *Tetrao tetrax* von Hrn. Notar J. Sterger. *Strix bubo*, grösseres Exemplar, sammt Glaskasten hiezu von Herrn P. Hudovernig.

Angekauft wurden:

Vier Stück kleine geschliffene Edelsteine in Schachteln mit Glasdeckel: Diamant, Rubin, Saphir und Smaragd.

VI.

Chronik des Realgymnasiums.

Das Schuljahr 1873/74 begann am 1. Oktober 1873 mit einem feierlichen „Veni Sancte Spiritus“.

Mit Beginn dieses Schuljahres gelangte das Krainburger Realgymnasium durch die Fürsorge und Munificenz des hohen k. k. Landeschulrathes in den Besitz eines nach den modernen Bedürfnissen vollständig eingerichteten Zeichensaales mit den nöthigen Zeichenvorlagen, Glasrahmen, Modellen von Holz, Pappe, Draht und Gyps.

Mit dem h. Erlasse vom 29. September 1873, Nr. 1687 L.-Sch.-R., ist der bisherige supplierende Gymnasiallehrer Herr Anton Arsel zum wirklichen Gymnasiallehrer an dieser Lehranstalt ernannt worden.

Den 24. und 25. November 1873 beehrte die Anstalt der k. k. Landeschul-Inspector für die realistischen Fächer, Herr phil. Dr. Mathias Wretschko mit seinem Besuche und nahm die vorgeschriebene Inspicierung vor.

Am 2. Dezember 1873 feierte die studierende Jugend mit ihren Lehrern das 25jährige Regierungs-Jubiläum Seiner k. k. apostol. Majestät unseres erhabenen Monarchen Franz Josef I. in festlicher Weise.

Mit dem hohen Erlasse vom 14. Dezember 1873, Nr. 2176 L. Sch. R., ist der supplierende Gymnasiallehrer Herr Alwin von Wouwermans an dieser Anstalt definitiv angestellt worden.

Vom 6. bis zum 9. Februar 1874 besichtigte der k. k. Landeschulinspector für die humanistischen Fächer, der hochw. Herr Johann Šolar, die Lehranstalt in allen ihren Theilen.

VII.

Location der Schüler.

IV. Klasse.

Mašek Josef aus Radmannsdorf.	Šumi Johann aus Krainburg.
Martini Hugo aus Krainburg.	Pretnar Jakob aus Gorije.
Födransberg Albin Ritter v. aus Oberlaibach.	Čadež Johann aus Trata. Kalan Johann aus Mavčiče.

III. Klasse.

Frtin Ignaz aus Breznica.	Pollak Josef aus Krainburg.
Krek Franz aus Selzach.	Globočnik Franz aus Poženek.
Svetina Andreas aus Veldeser- Dobrava.	Mayr Franz aus Krainburg.
Ogrinz Albin aus Rudolfswerth.	Steska Eduard aus Radmanns- dorf.
Klemenčič Johann aus Zvrčè.	Žebre Jakob aus Krainburg.
Porenta Jakob aus Sveti Duh bei Bischoflack.	Poklukar Michael aus Rečica.
Pogačnik Peter aus Neumarktl.	Berce Anton aus Mošnja.
Jeleneč Lukas aus Dražgoše.	Jeran Peter aus Birkendorf.
Ahčič Rudolf aus Radmannsdorf.	<i>Nicht locirt:</i>
Mally Julius aus Tschernembl.	Cotelj Johann aus Leše.
	Likosar Anton aus Primskovo.

II. Klasse.

Žerovnik Josef aus Krainburg.	Žan Franz aus Krainburg.
Kušar Franz aus Reteče.	
Rozman Ignaz aus Krainburg.	Stanonik Franz aus Pudabén.
Bernik Valentin aus Stražišče.	
Trobeč Josef aus Črni vrh.	<i>Nicht locirt:</i>
Bulovec Michael aus Triest.	Gabrovšek Anton aus Rovte.
Stebil Johann aus Prebačevo.	Hafner Franz aus Godešič
Ullrich Albert aus Jauerburg.	Zgaga Anton aus Selzach.

I. Klasse.

Vrus Josef aus Littai.	Mally Hugo aus Tschernembl.
Vilfan Johann aus Stražišče.	Markič Johann aus Krainburg.
Krob Alfred aus Laibach.	Šifrar Gregor aus Žabnica.
Erzar Mathias aus Poženek.	Prevc August aus Krainburg.
Globočnik Johann aus Laibach.	Schusterschitz Johann aus Reifniz.
Tavčer Gustav aus Radmannsdorf.	Prevc Franz aus Krainburg.
Ambrož Johann aus Stražišče.	Prevc Anton aus Krainburg.
Ažman Josef aus Lancovo.	Jugovic Anton aus Sveti Duh bei Bischoflack.
Pogačnik Andreas aus Dobrava bei Kropp.	<i>Nicht locirt:</i>
Knific Lukas aus Tschernembl.	Kratochwill Franz aus Reifniz.
Kušlan Josef aus Illyr.-Feistritz.	Triplat Anton aus Žerovnica.
Šilar Simon aus Steinbüchel.	

Das nächste Schuljahr beginnt am 1. Oktober mit dem heil. Geistamte.

Die Aufnahme der Schüler findet vom 27. bis 30. September in der Directionskanzlei statt. Die Schüler haben sich persönlich in Begleitung ihrer Eltern oder deren Stellvertreter anzumelden.

Neu eintretende Schüler haben ihre Documente vorzuweisen und die Aufnahmestaxe von 2 fl. 10 kr. zum Lehrmittelfonde zu erlegen.

K. k. Gymnasialdirection.

